

Domena publiczna

WIEDZA W PIGUŁCE

Kultura jest jak wielka kamienica, której nigdy nie przestajemy budować. Na już ułożonych ceglach kładziemy kolejne piętra tekstów i znaczeń. Kultura rozwija się w czasie. Jej rozwój uzależniony jest od tego, czy mamy prawo do korzystania z osiągnięć naszych poprzedników.

Domena publiczna to wszystkie te utwory, do których nikt nie posiada autorskich praw majątkowych. Oznacza to, że znajdujących się w domenie publicznej dzieł można swobodnie i bezpłatnie używać — poznawać je, kopiować i rozpowszechniać, opracowywać na nowo i twórczo przekształcać. W Polsce prawa majątkowe wygasają po 70 latach po śmierci autora. Uważa się, że właśnie domena publiczna jest warunkiem swobodnego rozwoju kultury i nauki. Dzięki domenie publicznej mogą działać biblioteki internetowe, muzea i różne archiwa. Inna nazwa domeny publicznej to „własność publiczna państwa”, a więc każdego z nas.

Jakie dzieła znajdują się w domenie publicznej?

- te, do których wygasły autorskie prawa majątkowe (prawa te są ograniczone w czasie i zbywalne);
- te, które nigdy nie podlegały autorskim prawom majątkowym;
- materiały urzędowe — m.in. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, ustawy i rozporządzenia.

Pamiętaj, że osobiste prawa autorskie nie wygasają nigdy. Zawsze pamiętaj o podaniu nazwiska autora.

W świetle prawa twórca nie może sam zdecydować o umieszczeniu utworu w domenie publicznej. Utwory przechodzą do domeny publicznej automatycznie kiedy mija 70 lat od śmierci ich autorów, dokładnie z początkiem każdego kolejnego roku. Dlatego 1 stycznia możesz świętować nie tylko Nowy Rok, lecz także to, że rośnie wspólne dobro całego społeczeństwa — wolna kultura.

POMYSŁ NA LEKCJĘ

Domena publiczna jest wspólnym dobrem społeczeństwa. Wiedza, co można robić z utworami znajdującymi się w domenie publicznej jest potrzebna, żeby zrozumieć znaczenie domeny publicznej dla kultury. Czy można sobie wyobrazić świat bez domeny publicznej?

Cele operacyjne

Uczestnicy i uczestniczki:

- wiedzą, co to jest domena publiczna;
- potrafią wyjaśnić, jakie korzyści ma społeczeństwo z domeny publicznej;
- wiedzą, że utwory przechodzą do domeny publicznej po 70 latach od śmierci autora;
- potrafią obliczyć czas przejścia utworów do domeny publicznej.

Przebieg zajęć

1.

Czas: 15 min

Forma: praca indywidualna, burza mózgów

Pomoce: tablica, kreda, małe karteczki, długopisy, wydrukowana „Wiedza w pigułce”

Rozdaj uczestnikom i uczestniczkom do przeczytania wydrukowaną „Wiedzę w pigułce”. Następnie poproś uczestników i uczestniczki, żeby przenieśli się do świata, w którym domena publiczna nie istnieje, a prawa autorskie trwają wiecznie. Jak będzie taki świat wyglądał? Poproś najpierw o wypisanie pomysłów indywidualnie po jednym na jednej karteczce, potem zacznijcie burzę mózgów. Przypomnij zasady burzy mózgów. Pojawiające się pomysły zapisujcie na tablicy. Pytanie pomocnicze, które możesz zadać:

- Ilu spadkobierców mógłby mieć teraz Homer?
- Czy byłoby możliwe pozyskanie zgody od nich wszystkich?
- Czy mogłyby powstać dzieła bazujące np. na **Odysei** albo **Antygonie**?

Spróbujcie wspólnie podsumować, dlaczego domena publiczna jest potrzebna.

2.

Czas: 15 min

Forma: burza mózgów, praca indywidualna

Pomoce: tablica, kreda, kartki, długopisy

Zapytaj uczestników i uczestniczki o ich ulubione filmy, książki, komiksy, zdjęcia, grafiki, obrazy. Zapisuj je na tablicy. Poproś, żeby każdy wybrał jeden z wypisanych na tablicy utworów. Przypomnij, że większość utworów w tym momencie objętych jest prawem autorskim. Jednak nie trwa to wiecznie. Po 70 latach od śmierci autora przechodzą one do domeny publicznej. Poproś, żeby każdy w przybliżeniu obliczył, kiedy utwór, który wybrali przejdzie do domeny publicznej i ile oni wtedy będą mieć lat. Poproś o prezentację wyników obliczeń.

3.

Czas: 15 min

Forma: praca w grupach, prezentacja

Pomoce: tablica, kreda, kartki, długopisy

Podziel uczestników i uczestniczki na 4 grupy. Wyobraźcie sobie, że macie już tyle lat, ile potrzeba, i utwory, które wybraliście, znajdują się w domenie publicznej. Odpowiedzcie na pytania: co można zrobić z tą książką, obrazami czy filmem, jeśli są one w domenie publicznej. Pamiętajcie, że można je kopiować, rozpowszechniać, opracowywać na nowo i twórczo przekształcać. Podaj przykład, że kiedy Myszka Mickey będzie w domenie publicznej, będzie można namalować jej wizerunek na ścianie szkoły. Kiedy **Gwiezdne Wojny** trafią do domeny, będziecie mogli zagrać scenę z tego filmu, nakręcić ją na kamerze i wrzucić do

sieci. Poproś uczestników i uczestniczki o wypisanie na kartkach ich pomysłów na temat wybranych utworów. Podejdź do grup, jeśli potrzebują pomocy, podpowiedz im, jak można opracować na nowo książkę, twórczo przekształcić obrazy. Poproś grupy o prezentację swoich pomysłów, zapisujcie je na tablicy. Podsumuj, jakie możliwości daje domena publiczna.

Evaluacja

Czy po przeprowadzeniu zajęć ich uczestniczki i uczestnicy:

- wiedzą, co to jest domena publiczna?
- potrafią wyjaśnić, jakie korzyści ma społeczeństwo z domeny publicznej? (→ Rozważ realizację modułu [Dozwolony użytek](#))
- wiedzą, że utwory przechodzą do domeny publicznej po 70 latach od śmierci autora?
- potrafią obliczyć czas przejścia utworów do domeny publicznej?

Opcje dodatkowe

Rozdaj uczestnikom i uczestniczkom **materiał pomocniczy „Świat domeny publicznej”**. Poproś, żeby go przeczytali, a następnie w dwójkach wypisali, co można robić w świecie domeny publicznej. Teraz razem z całą grupą wymieńcie swoje pomysły. Poproś jedną osobę, żeby zapisywała przykłady na tablicy. Dopiszcie inne pomysły, które nie pojawiły się w tekście. Spróbujcie wspólnie podsumować, jaką korzyścią jest domena publiczna dla społeczeństwa.

MATERIAŁY

- Materiał pomocniczy „Świat domeny publicznej”

ZADANIA SPRAWDZAJĄCE

Zadanie 1.

Przyporządkuj autorów z domeny publicznej do ich dzieł.

Dzieła:

Kategorie:

- Romeo i Julia
- Antygona
- Alicja w Krainie Czarów
- Ulisses
- Przypadki Robinsona Crusoe
- Księga Dżungli
- Szewcy
- Sherlock Holmes
- Dracula
- Trzej Muszkieterowie

Autorzy:

Elementy do przyporządkowania:

- Stanisław Ignacy Witkiewicz [rozwiązanie: Szewcy]
- James Joyce [rozwiązanie: Ulisses]
- Daniel Defoe [rozwiązanie: Przypadki Robinsona Crusoe]
- Rudyard Kipling [rozwiązanie: Księga Dżungli]
- Arthur Conan Doyle [rozwiązanie: Sherlock Holmes]
- Sofokles [rozwiązanie: Antygona]
- Bram Stoker [rozwiązanie: Dracula]
- Lewis Carroll [rozwiązanie: Alicja w Krainie Czarów]
- Szekspir [rozwiązanie: Romeo i Julia]
- Aleksander Dumas [rozwiązanie: Trzej Muszkieterowie]

Zadanie 2.

Korzystając z zasobów internetowych, przyporządkuj poniższe dzieła do utworów z domeny publicznej, którymi były inspirowane.

Dzieła:

Kategorie:

- balet Sergiusza Prokofiewa **Romeo i Julia**
- **Zakochany Szekspir** w reżyserii Johna Maddena
- **Bloomusalem** spektakl Jerzego Grzegorzewskiego
- **Antygona w Nowym Jorku** Janusza Głowackiego
- gra komputerowa **American McGee's Alice**
- **Robinson Crusoe on Mars** film Byrona Haskina
- **Poza światem** film Roberta Zemeckisa
- **Księga Dżungli i Księga Dżungli 2** Walta Disney'a
- spektakl **Szewcy u bram** Jana Klaty
- film Guy'a Ritchiego **Sherlock Holmes – Gra cieni**
- film Wernera Herzoga **Nosferatu wampir**
- serial animowany **Albert, piąty muszkieter**

Utwory z domeny publicznej:

Elementy do przyporządkowania:

- **Romeo i Julia** [rozwiązanie: balet Sergiusza Prokofiewa Zakochany Szekspir]
- **Ulisses** [rozwiązanie: Bloomusalem spektakl]
- **Antygona** [rozwiązanie: Antygona w Nowym Jorku]
- **Alicja w Krainie Czarów** [rozwiązanie: gra komputerowa]
- **Przypadki Robinsona Crusoe** [rozwiązanie: Robinson Crusoe on Mars Poza światem – film]
- **Księga Dżungli** [rozwiązanie: Księga Dżungli i Księga Dżungli 2]

- **Szewcy** [rozwiązanie: spektaklSzewcyubram]
- **Gra cieni – Sherlock Holmes** [rozwiązanie: filmGuyaRitchiego]
- **Dracula** [rozwiązanie: filmWeneraHerzoga]
- **Trzej Muszkieterowie** [rozwiązanie: serialanimowanyAlbert]

Zadanie 3.

Korzystając z wyszukiwarki w serwisie [Wolne Lektury](#) sprawdź, w którym roku dzieła poniższych autorów przejdą do domeny publicznej.

- 2070
- 2031
- 2033
- 2027
- 2039
- 2043
- Konstanty Ildefons Gałczyński _____ [rozwiązanie: 2033]
- John Ronald Reuel Tolkien _____ [rozwiązanie: 2043]
- Witold Gombrowicz _____ [rozwiązanie: 2039]
- Ernest Hemingway _____ [rozwiązanie: 2031]
- Gustaw Herling-Grudziński _____ [rozwiązanie: 2070]
- Leopold Staff _____ [rozwiązanie: 2027]

SŁOWNICZEK

- **integralność utworu:** jedno z osobistych praw autora, nakazuje zachowanie w nie-naruszonym kształcie formy i treści utworu.
- **domena publiczna:** zbiór utworów będących dobrem wspólnym, do których prawa autorskie wygasły (np. utwory Chopina) oraz utwory, które nigdy nie były chronione, bo zostały stworzone przed powstaniem prawa autorskiego.
- **osobiste prawa autorskie:** prawa niezbywalne chroniące więź twórcy z utworem. Jest to prawo do m.in. oznaczenia utworu swoim nazwiskiem lub pseudonimem, decydowania o tym w jaki sposób jest po raz pierwszy rozpowszechniony, wykorzystywany i jakie zmiany mogą zostać wprowadzone w jego formie lub treści. Osobiste prawa autorskie trwają wiecznie i nie można ich przekazać na rzecz innych osób.
- **majątkowe prawa autorskie:** prawo twórcy do korzystania z utworu i rozporządzania nim. Jest to prawo zbywalne, co oznacza, że twórca może przenieść je na inne osoby lub udzielić zezwolenia na korzystanie z utworu (za wynagrodzeniem lub bez). Trwanie majątkowych praw autorskich jest ograniczone w czasie (70 lat po śmierci autora).

CZYTELNIA

- <http://domenapubliczna.org/>, Koalicja Otwartej Edukacji, [dostęp: 12.02.2013]
- Wikipedia, **Domena publiczna**, [dostęp: 12.02.2013], http://pl.wikipedia.org/wiki/Domena_publiczna
- Ganicz Tomasz, **Domena Publiczna** [PDF], [dostęp: 30.12.2012], Dostępny w Internecie: <http://koed.org.pl/wp-content/uploads/2012/01/DOMENA-PUBLICZNA.pdf>.

Tekst: Joanna Ruta Baranowska, scenariusz: Weronika Paszewska, konsultacja merytoryczna: Jarosław Lipszyc.
Materiał pochodzi z serwisu edukacjamedialna.edu.pl prowadzonego przez Fundację Nowoczesna Polska.

Udostępniono na licencji [Creative Commons Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach 3.0](https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/).

Źródło: <http://edukacjamedialna.edu.pl/lekcje/domena-publiczna/>.

Publikacja dofinansowana ze środków Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe.

Podstawa programowa:

Plastyka, III poziom edukacyjny

Cele kształcenia

I. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji – percepcja sztuki.

I. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji – percepcja sztuki.

Nowa podstawa programowa:

Informatyka, VII-VIII klasa

Treści nauczania

Uczeń opisuje kwestie etyczne związane z wykorzystaniem komputerów i sieci komputerowych, takie jak: bezpieczeństwo, cyfrowa tożsamość, prywatność, własność intelektualna, równy dostęp do informacji i dzielenie się informacją.

Uczeń postępuje etycznie w pracy z informacjami.

Uczeń rozróżnia typy licencji na oprogramowanie oraz na zasoby w sieci.

Uczeń poprawnie posługuje się terminologią związaną z informatyką i technologią.

Informatyka, liceum i technikum

Treści nauczania

postępuje zgodnie z zasadami netykiety oraz regulacjami prawnymi dotyczącymi: ochrony danych osobowych, ochrony informacji oraz prawa autorskiego i ochrony własności intelektualnej w dostępie do informacji; jest świadomy konsekwencji łamania tych zasad.

respektuje obowiązujące prawo i normy etyczne dotyczące korzystania i rozpowszechniania oprogramowania komputerowego, aplikacji cudzych i własnych oraz dokumentów elektronicznych.